ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

NOGIRONLIGI BO‘LGAN FARZANDNI PARVARISH QILAYOTGAN OILALARNING XUSUSIYATLARI

Raxmatullayeva Gulnoza
https://doi.org/10.5281/zenodo.21455695

Annotatsiya: Nogironligi bo‘lgan farzandni tarbiyalayotgan oilalarning ijtimoiy, psixologik, pedagogik va iqtisodiy xususiyatlari tahlil qilinadi. Oilalarda uchraydigan muammolar, ota-onalarning ruhiy holati, farzandning ta'lim-tarbiyasi, jamiyat tomonidan ko‘rsatiladigan ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash hamda inklyuziv ta'limning o‘rni yoritilgan. Shuningdek, bunday oilalarning hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiluvchi amaliy tavsiyalar ham keltirilgan.
Kalit so‘zlar: nogironlik, oila, ota-ona, psixologik qo‘llab-quvvatlash, inklyuziv ta'lim, ijtimoiy himoya, reabilitatsiya, farzand tarbiyasi.

Kirish

Har bir oila jamiyatning asosiy bo‘g‘ini hisoblanadi. Oilada sog‘lom psixologik muhit, mehr-muhabbat va o‘zaro hurmat farzandning barkamol rivojlanishiga xizmat qiladi. Biroq oilada nogironligi bo‘lgan farzandning dunyoga kelishi yoki keyinchalik nogironlik holatining yuzaga kelishi ota-onalar hayotida katta o‘zgarishlarni keltirib chiqaradi. Bunday vaziyat nafaqat farzandning sog‘lig‘i, balki oilaning iqtisodiy, ijtimoiy va ruhiy holatiga ham sezilarli ta'sir ko‘rsatadi.

So‘nggi yillarda nogironligi bo‘lgan shaxslarning huquqlarini himoya qilish, ularning ta'lim olishi, jamiyat hayotida faol ishtirok etishini ta'minlash bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, nogironligi bo‘lgan farzandni tarbiyalayotgan oilalarni qo‘llab-quvvatlash masalasi ham dolzarb yo‘nalishlardan biri hisoblanadi.

Asosiy qism

Nogironligi bo‘lgan farzandni tarbiyalayotgan oilalarning o‘ziga xos xususiyatlari

Bunday oilalarda kundalik hayot boshqa oilalarga nisbatan murakkabroq kechadi. Farzandning sog‘lig‘i doimiy nazoratni talab qilishi sababli ota-onalar ko‘proq vaqt va kuch sarflashga majbur bo‘ladilar. Tibbiy muolajalar, reabilitatsiya mashg‘ulotlari, maxsus ta'lim xizmatlari va dori-darmonlar oilaning asosiy ehtiyojlariga aylanadi.

Ko‘pgina hollarda ota-onalardan biri ish faoliyatini vaqtincha yoki butunlay to‘xtatishga majbur bo‘ladi. Bu esa oilaning moddiy ahvoliga salbiy ta'sir ko‘rsatadi. Natijada iqtisodiy qiyinchiliklar oiladagi ruhiy zo‘riqishni yanada kuchaytiradi.

Psixologik xususiyatlari

Nogironligi bo‘lgan farzandning tashxisi ota-onalarda kuchli hissiy kechinmalarni yuzaga keltiradi. Dastlab ular inkor etish, qo‘rquv, qayg‘u, tushkunlik va xavotir kabi holatlarni boshdan kechirishi mumkin. Vaqt o‘tishi bilan aksariyat ota-onalar vaziyatni qabul qilib, farzandining rivojlanishi uchun barcha imkoniyatlarni izlay boshlaydilar.

Psixologlarning fikricha, bunday oilalarda stress darajasi boshqa oilalarga qaraganda yuqoriroq bo‘ladi. Agar ularga psixologik yordam ko‘rsatilmasa, oilaviy nizolar, ruhiy charchoq va depressiv holatlar yuzaga kelishi mumkin.

Ijtimoiy xususiyatlari

Ba'zi oilalar jamiyatdagi stereotiplar yoki noto‘g‘ri qarashlar sababli ijtimoiy faolligini kamaytiradi. Natijada ular qarindoshlar, qo‘shnilar va do‘stlar bilan kamroq muloqot qiladi. Bu esa ijtimoiy yakkalanishga olib kelishi mumkin.

Shu bilan birga, jamiyatda inklyuziv madaniyat rivojlangani sari nogironligi bo‘lgan bolalar va ularning oilalari uchun qulay sharoitlar yaratilmoqda. Inklyuziv ta'lim, maxsus markazlar va ijtimoiy xizmatlar oilalarning jamiyatga moslashuviga yordam bermoqda.

Pedagogik jihatlari

Nogironligi bo‘lgan farzandni tarbiyalash ota-onadan alohida pedagogik yondashuvni talab qiladi. Har bir bolaning imkoniyati, qobiliyati va rivojlanish sur'ati turlicha bo‘lganligi sababli individual ta'lim usullaridan foydalanish muhimdir.

Ota-onalar pedagog, logoped, defektolog va psixologlar bilan hamkorlik qilganda bolaning rivojlanish ko‘rsatkichlari sezilarli darajada yaxshilanadi. Oiladagi ijobiy muhit esa bolaning o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Iqtisodiy muammolar

Nogironligi bo‘lgan farzandni parvarish qilish qo‘shimcha xarajatlarni talab qiladi. Dori vositalari, maxsus moslamalar, reabilitatsiya xizmatlari, transport va ta'lim xarajatlari oilaning byudjetiga katta yuk bo‘ladi. Shu sababli davlat tomonidan beriladigan moddiy yordam va ijtimoiy xizmatlar bunday oilalar uchun muhim ahamiyatga ega.

Nogironligi bo‘lgan farzandni parvarish qilayotgan oilalarda uchraydigan muammolar

Nogironligi bo‘lgan farzandni tarbiyalayotgan oilalar turli xil muammolarga duch keladi. Ularning eng asosiylari psixologik, iqtisodiy, ijtimoiy va pedagogik muammolardir. Ushbu muammolar bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, oilaning umumiy farovonligiga ta'sir ko‘rsatadi.

Psixologik muammolar, avvalo, ota-onalarning farzandi kelajagi uchun doimiy xavotirda yashashi bilan bog‘liq. Ular bolaning mustaqil hayot kechira olishi, ta'lim olishi, kasb egallashi va jamiyatda o‘z o‘rnini topishi haqida qayg‘uradilar. Bu esa uzoq davom etadigan hissiy zo‘riqish va ruhiy charchoqqa sabab bo‘lishi mumkin.

Iqtisodiy muammolar esa davolanish, reabilitatsiya, maxsus jihozlar, transport va ta'lim xarajatlarining yuqoriligi bilan izohlanadi. Ayrim hollarda ota-onadan biri doimiy parvarish sababli ish faoliyatini to‘xtatadi. Natijada oilaning daromadi kamayadi.

Ota-onalarni psixologik qo‘llab-quvvatlash

Mutaxassislarning ta'kidlashicha, ota-onaga ko‘rsatiladigan psixologik yordam bolaning rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko‘rsatadi. Psixologik maslahatlar ota-onalarda stressni kamaytiradi, muammolarni to‘g‘ri baholash va ularga yechim topishga yordam beradi.

Shuningdek, ota-onalar uchun tashkil etiladigan treninglar, seminarlar va o‘zaro yordam guruhlari tajriba almashish hamda ruhiy qo‘llab-quvvatlashning samarali vositasi hisoblanadi.

Inklyuziv ta'limning ahamiyati

Inklyuziv ta'lim nogironligi bo‘lgan bolalarning teng huquqli ta'lim olishini ta'minlaydi. Bunday ta'lim muhiti bolalarning bilim olishiga, tengdoshlari bilan muloqot qilishiga va ijtimoiylashuviga xizmat qiladi. Ota-onalar, pedagoglar va mutaxassislarning hamkorligi bolaning ta'limdagi muvaffaqiyatini oshiradi. Individual ta'lim dasturlari va zamonaviy pedagogik texnologiyalar bolaning imkoniyatlarini to‘liq namoyon etishiga yordam beradi.

Davlat va jamiyatning qo‘llab-quvvatlashi

Nogironligi bo‘lgan farzandni tarbiyalayotgan oilalarni qo‘llab-quvvatlash davlat ijtimoiy siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biridir. Pensiyalar, nafaqalar, reabilitatsiya xizmatlari, bepul tibbiy yordam, maxsus ta'lim va kasbga yo‘naltirish dasturlari oilalarning hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Nodavlat notijorat tashkilotlari, xayriya fondlari va ko‘ngillilar harakati ham bunday oilalarga amaliy va ma'naviy yordam ko‘rsatishda muhim o‘rin tutadi.

Xorijiy tajriba

Rivojlangan davlatlarda nogironligi bo‘lgan bolalarni qo‘llab-quvvatlash tizimi kompleks yondashuv asosida tashkil etilgan. Erta diagnostika, individual reabilitatsiya dasturlari, oilaviy maslahat xizmatlari va inklyuziv ta'lim keng yo‘lga qo‘yilgan.

Masalan, Finlandiya, Kanada va Germaniyada ota-onalarga psixologik maslahat, bepul reabilitatsiya xizmatlari hamda ijtimoiy xodimlar yordami muntazam ko‘rsatiladi. Ushbu tajribalar oilalarning ijtimoiy moslashuvini kuchaytirishda samarali natijalar bermoqda.

Amaliy tavsiyalar

Nogironligi bo‘lgan farzandni parvarish qilayotgan oilalarni qo‘llab-quvvatlash maqsadida quyidagi tavsiyalarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:
-ota-onalar uchun bepul psixologik maslahat xizmatlarini kengaytirish;
-inklyuziv ta'lim sifatini oshirish;
-reabilitatsiya markazlari faoliyatini rivojlantirish;
-oilalarga moddiy va huquqiy yordamni kuchaytirish;
-jamiyatda bag‘rikenglik va inklyuziv madaniyatni rivojlantirish;
-pedagog va tibbiyot xodimlarining malakasini muntazam oshirib borish.
Mazkur chora-tadbirlar nogironligi bo‘lgan farzandni tarbiyalayotgan oilalarning hayot sifatini yaxshilash, ularning jamiyatdagi faolligini oshirish hamda bolalarning to‘laqonli rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Nogironligi bo‘lgan farzandni parvarish qilayotgan oilalar jamiyatning alohida e'tibor va qo‘llab-quvvatlashga muhtoj qatlamlaridan biridir. Bunday oilalarning hayoti psixologik, ijtimoiy, iqtisodiy va pedagogik omillar bilan chambarchas bog‘liq. Farzandning sog‘lig‘i bilan bog‘liq doimiy mas'uliyat ota-onalarning ruhiy holatiga, oilaviy munosabatlariga hamda moddiy ahvoliga sezilarli ta'sir ko‘rsatadi. Shu sababli ushbu oilalarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash davlat va jamiyatning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.
Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ota-onalarga psixologik maslahat berish, reabilitatsiya xizmatlarini rivojlantirish, inklyuziv ta'limni keng joriy etish va ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish nogironligi bo‘lgan bolalarning rivojlanishiga ham, oilalarning hayot sifatiga ham ijobiy ta'sir ko‘rsatadi. Oila, ta'lim muassasalari, sog‘liqni saqlash tizimi va davlat tashkilotlari o‘rtasidagi samarali hamkorlik bolaning jamiyatga muvaffaqiyatli moslashishiga xizmat qiladi.
Shuningdek, jamiyatda bag‘rikenglik, insonparvarlik va inklyuziv madaniyatni rivojlantirish nogironligi bo‘lgan farzandni tarbiyalayotgan oilalarga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirishda muhim omildir. Zamonaviy texnologiyalar, innovatsion pedagogik yondashuvlar va ijtimoiy xizmatlarning rivojlanishi ushbu oilalarning hayotini yanada yengillashtirish imkonini bermoqda.

Xulosa qilib aytganda, nogironligi bo‘lgan farzandni parvarish qilayotgan oilalarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash, ularning huquqlarini himoya qilish va sifatli xizmatlar bilan ta'minlash sog‘lom, adolatli va inklyuziv jamiyatni barpo etishning muhim shartlaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. United Nations. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. New York: UN, 2006.
2. World Health Organization. World Report on Disability. Geneva: WHO.
3. UNESCO. Global Education Monitoring Report: Inclusion and Education. Paris: UNESCO, 2020.
4. UNICEF. The State of the World's Children 2021. New York: UNICEF, 2021.
5. World Health Organization. Global Report on Health Equity for Persons with Disabilities. Geneva: WHO, 2022.